

Uvodnik

Odmevi
srečanj

Barbara Predan

Ta uvodnik nastaja pod vtisom dogodka, na katerem nas je na mednarodni dan žensk 8 žensk iz 8 evropskih držav in z različnih področij oblikovanja sredi Kopenhagna razpravljalo o pomenu radovednosti, kaj nam je mar in čemu bi bilo treba nameniti več skrbi – ob hkratnem usmerjanju pogleda naprej. Dogodek je nosil naslov *Curious Encounters*, torej tistih srečanj, ki jih francoski filozof Alain Badiou opredeli kot »slučajnost, naključni element obstoja«. Ob takšnem srečanju se nam po Badiouju zgodi »nekaj, kar zaradi referenčnih točk našega obstoječega sveta ni bilo verjetno ali potrebno. Srečamo nekoga, ki ga ne poznamo, a nas vseeno preseneti, pritegne, vstopi v naše življenje.« Pri tem pa se je, kot izpostavi Badiou, treba zavedati, da ni srečanja brez tveganj. A »če poskušamo omiliti to negotovost, potem uničimo srečanje samo«, uničimo možnost začetka, možnost potencialnosti, možnost »skupnih posledic, deljenih inovacij« (Petitjean 2014). Moč je torej v potencialu srečanja, katerega rezultat je lahko – kot je tudi v praksi manifestiral sam dogodek – ne le deljenje znanj, temveč tudi ustvarjanje možnosti za generiranje novih znanj in izkušenj.

Če poskušam z anekdoto povzeti bistvo povedanega na dogodku, bi zagotovo izpostavila tisto, ki jo je v razpravi razkrila Simona Maschi, soustanoviteljica inštituta Copenhagen Institute of Interaction Design. Na vprašanje o tem, kako se skrb manifestira v usmerjanju pogleda v prihodnost, je izpostavila primer gradnje stolnice v Firencah. Ko so konec 13. stoletja v mestu ugotovili, da obstoječa stolnica ne zadostuje za naraščajočo populacijo mesta, so se odločili zgraditi novo in večjo. Kar seveda ni nič posebnega, posebno je to, da so se v času izbora in potrditve načrta nove stolnice hkrati že zavedali, da pravzaprav še nimajo vsega znanja, da bi takšno stavbo sploh lahko zgradili, in bo čas gradnje presegel njihovo življenjsko dobo. Pri tem je po Maschi najpomembnejši del v vsej zgodbi ravno to, da kljub temu, da so vnaprej vedeli, da rezultatov svojih odločitev dejansko ne bodo videli (gradnja je trajala dobrih 140 let), to ni bila ovira pri potrjevanju projekta. Prav nasprotno, odločitev so sprejemali v želji, da bodo prihodnji rodovi imeli korist.

Povedano drugače, moč takšne odločitve kulminira v tem, da skrb tvoriš na temelju, da s svojim delovanjem gradiš za prihodnost, tudi če že vnaprej veš, da v času svojega življenja ne boš doživel rezultata, kaj šele njegovih učinkov. Gradiš torej za generacije, ki prihajajo, pri čemer si sposoben preseči lastne portikularne interese in najdeš zadovoljstvo v tem, da bodo sadove uživale generacije, ki se tvojega imena večinoma sploh ne bodo spominjale. V praksi to pomeni, da presežeš tisto *večno željo*, da bi tvoje ime odmevalo v nesmrtnosti. Saj kot nas vsakič znova uči zgodovina, večji del herojskega in poimenskega trkanja po prsih hitro

izzveni, a kljub temu so odmevi naših dejanj ves čas prisotni. Še več, prisotni so učinki, ki so pogosto (sploh, če gre za negativne) v času smelih idej zanemarjeni, v prihodnosti pa, prav nasprotno, nezanemarljivi. Pri tem je pomembno izpostaviti, da odmevi niso rezultat zgolj velikih dejanj, kot je svojčas bila gradnja firenške stolnice, temveč v prihodnosti odmevajo tudi vsa naša navidezno nepomembna, spontana dejanja, kot tudi vsa naša pasivnost v obliki nedejanj. S tem, ko stojimo na ramenih preteklosti, je še vedno vsakič znova odvisno od vseh nas, da sprejemamo odločitve o tem, kateri odmev bomo kot cunami potencirali in katerega preslišali, ali mu še dodatno pomagali izzveneti.

Zaradi možnosti načrtnega sprejemanja odločitev nismo nikoli – kljub izjemno perečim napovedim, s katerimi se dnevno srečujemo v kontekstu podnebnih sprememb – soočeni z zgolj eno prihodnostjo. Če imamo vtis, da smo, smo najverjetneje ujeti v zanko projekcij – kot to opredeli Hannah Arendt – »sedanjih avtomatskih procesov in postopkov, se pravi tega, kar se bo najverjetneje pripetilo, če ljudje ne bodo delovali in če se ne bo zgodilo nič nepričakovanega: vsako dejanje in vsako naključje tako rekoč nujno uniči celoten vzorec, znotraj katerega se giblje napoved in znotraj katerega je dokazljiva« (2013, 10–11). Občutek nemoči zaradi ujetosti v zanko projekcij je pravzaprav posledica občutka izgube *delovalnosti* (*agency*). Razlog za to pa se pogosto skriva v načinu našega delovanja, saj kljub napotku Audre Lorde, da z gospodarjevimi orodji ne moremo razmontirati gospodarjeve hiše (2007), v tem dejanju nemoči prepogosto vztrajamo.

Linda Tuhiwai Smith ob tem še izpostavi, da je ena od naših nalog končno podvomiti o tem, kar se nekritično percipira kot (edino) pravo znanje, način delovanja in ne nazadnje način pripovedovanja zgodb (2021). Vse namreč odmeva, tudi zevajoča tišina spregledanosti in načrtna ignorance (Criado-Perez 2019). Odmeva pa tudi *preprosto* dejstvo, da kljub vsemu našemu zavedanju situacije, v kateri smo zaradi naraščajočih podnebnih (in drugih) sprememb, nam zanje v večji meri preprosto ni mar. Avtorji dokumenta *The Lancaster Care Charter* izpostavijo:

- ↪ »Le malo verjetnosti je, da bi kdo nasprotoval splošnemu pomenu skrbi kot nečesa, kar izraža odnos med nami in odnos do sveta. Vendar pa bi bilo treba enako splošno soglasje uporabiti pri vse bolj prisotnih dokazih, da nam sploh ni kaj dosti mar ali da se skrb in prizadevanja posameznikov nikakor ne odražajo v kolektivnih rezultatih – ki jih najbrž spodkopava dominantno, sistemsko pomanjkanje skrbi.« (Rodgers et al. 2019, 77)

Kakšno vlogo bo pri opisanem zavzelo oblikovanje, ni zanemarljiva gesta. Oblikovanje in umetnost namreč v svoji poziciji prevajanja sporočil (McLuhan 2001) lahko aktivno pripomoreta tako k razkrivanju in razgradnji systemske dominanc, ki načrtno spodbuja k pomanjkanju skrbi, kot lahko odpirata prostore in pomagata sooblikovati orodja, ki bodo tvorila alternativo obstoječim ali, kot bi jih poimenovala Lorde, gospodarjevim orodjem. Saj, kot še zaključijo avtorji prej omenjenega dokumenta, oblikovanje lahko prevzame vlogo »analiziranja ter sintetiziranja prihodnjih vizij« in s tem »je najprimernejše sredstvo razvijanja načinov, kako bolje skrbeti za naš svet, za naša mesta, za naše preživetje in drug za drugega« (Rodgers et al. 2019, 77). Zato, da bomo to dosegli, pa se moramo, kot je na dogodku, omenjenem na začetku, vzkliknila oblikovalka Sophie Falkeis, končno zbuditi in ukrepati. A ta nujno potreben medklic ne velja za vse. Številni preslišani posamezniki so že dalj časa zbudjeni in na vse načine poskušajo ujeti našo pozornost, nas prebuditi iz sna. Metode pri tem so različne, od gradnje znanstvenih dognanj do vrhunskih umetniških in oblikovalskih rezultatov v raznovrstnih medijih (od filmov, razstav s poglobljeno navidezno resničnostjo, kakršne ustvarja Sophie Falkeis, pa vse do preoblikovanj našega okolja, temelječ na regenerativnosti, in ne nazadnje do vizualizacije podatkov ter oblikovanja dregljajev). Vse več pa je tudi nakopičene frustracije, ki jo je v filmu *Don't Look Up* tako dobro v imenu vseh nas izrazila Jennifer Lawrence.

Pričujoča monografija, ki jo je uredila Tamara Lašič Jurković, je rezultat prvega, saj pred nas postavlja konceptualne, a hkrati oprijemljive alternative obstoječemu. Sledeč pozivu z naslovom »We Will Design – BASE Milano« milanskega hibridnega kulturnega centra Base v času tedna oblikovanja, ki oblikovalce spodbuja k premisleku o možnosti vzpostavljanja vsesplošne in vzajemne prijaznosti, družabnosti (*conviviality*), je Lašič Jurković skrbno izbrala rezultate magistrskih del – v večji meri ženskih avtoric, ki mislijo, raziskujejo, skrbijo in se kritično odzivajo na probleme skupnosti. Pred nas je postavila tisto zaželeno prihodnost, o kateri piše Ivan Illich v knjigi *Razšolanje družbe*, ko izpostavi, da je

- ↪ »zaželeno prihodnost odvisna od naše pripravljenosti, da zavestno izberemo življenje, ki temelji na delovanju namesto na potrošnji. S tem bi privzeli način življenja, ki nam dovoljuje biti spontani in neodvisni, vendar mesebojno povezani. Ne smemo se oklepiti načina življenja, ki nam omogoča le ustvarjanje in uničevanje, proizvodnjo in potrošnjo, saj to predstavlja samo vmesno postajo na poti k izčrpanju in onesnaževanju okolja. Prihodnost je bolj

kot od našega razvijanja novih ideologij ali tehnologij odvisna od naše izbire institucij, ki spodbujajo dejavno življenje.« (Illich 2023, 104–105)

Če kaj, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani (UL ALUO) z izbranimi magistrskimi nalogami jasno kaže, da prostor kritične misli podpira in spodbuja. Še več, s tem delom se vzpostavlja svojevrstno nadaljevanje razstave, ki smo jo na UL ALUO leta 2019 kurirali za milanski triennale, s to razliko, da s pričujočo monografijo širimo polje tudi na umetnost ter tako skupaj praznujemo dve obletnici: letošnjo 40-letnico visokošolskega izobraževanja oblikovanja na Univerzi v Ljubljani, hkrati pa že usmerjamo pogled k 80-letnici Akademije, ki jo bomo praznovali naslednje leto, leta 2025. V imenu generacij, ki šele prihajajo k nam, želim Akademiji, da se še naprej zoperstavlja surovi gonji po rasti, v katero nas prepogosto sili okolica, in da ostane na poti odrasti ter evolucije pedagoških in raziskovalnih srečanj.

REFERENCE

Arendt, Hannah. 2013. *O nasilju*. Ljubljana: Krtina.

Criado-Perez, Caroline. 2019. *Invisible Women: Data Bias in a World Designed for Men*. London: Penguin Random House.

Illich, Ivan. 2023. *Razšolanje družbe*. Ljubljana: KUD Logos.

Lorde, Audre. 2007. »The Master's Tools Will Never Dismantle the Master's House.« *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Berkeley: Crossing Press. 110-114.

McLuhan, Marshall. 2001. *Understanding Media: The Extensions of Man*. London in New York: Routledge.

Petitjean, Clement. 2014. »Alain Badiou: People cling onto identities... it is a world opposed to the encounter.« *Verso Blog*, 14. 4. 2014. <http://www.versobooks.com/blogs/1557-alain-badiou-people-cling-onto-identities-it-is-a-world-opposed-to-the-encounter> (9. 3. 2024).

Rodgers, Paul et al. 2019. »The Lancaster Care Charter.« *Design Issues*, 35/1. Doi: 10.1162/desi_a_00522.

Smith, Tuhiwai Linda. 2021. *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. London: Bloomsbury.